

yeni yaşam

Kafkasya'daki Êzidî ve Kızılbaş Kürtler: 1800'lü yıllar Narodıy Rossii'de

09 Ara 2021

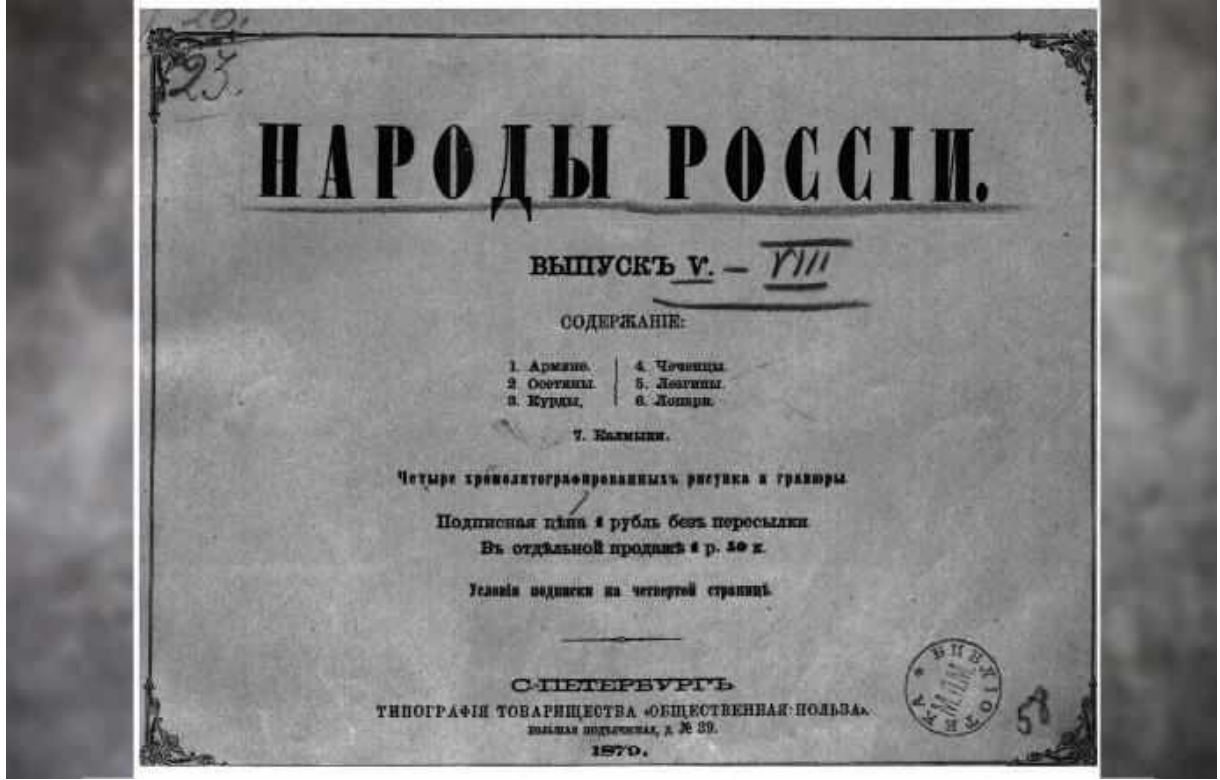
Rusya'da 1879 yılında yayınlanan Rusça bir eserde, Kürtlere ilişkin bazı ayrıntılar dikkat çekiyor. Özellikle Êzidîlik, Kızılbaşlık ve paganizm konusunda ilgi uyandıran değerlendirmeler yapılıyor. Êzidî Kürtlerin Küçük Asya'da 1 milyona ulaştığı aktarılıyor

Narodıy Rossii yani Rusya'nın Halkları adlı eserde Kürtlerin nüfusu, yaşam tarzı ve kabul ettiği dinler tasvir ediliyor. 1870'li yıllarda Kafkasya'da 11 bin Kürt olduğu dile getirilirken, Êzidî Kürtlerin Küçük Asya'da 1 milyona ulaştığı aktarılıyor.

MA'dan İsmet Konak'ın haberine göre Çarlık Rusya döneminde Kürtler ve mensup olduğu dinler konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştı. "Müstevli" her devlete özgü bir hassasiyet vardı. Özellikle 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında ilginin daha da yoğunlaştığı görülüyor. Kürtlerin dili, inanç öğeleri, gelenekleri, folklorik ürünleri birçok Rus araştırmacı tarafından mercek altına alınmıştı. Bu araştırmalar şüphesiz günümüzde

tünelin ucunu aydınlatan birer fener gibi. Dikkate değer çalışmalardan biri 1879 tarihinde St. Petersburg’da neşredildi.

Narodiy Rossii (Narody Rossii [Rusya’nın Halkları]) adlı çalışmada, Ermeni, Oset, Çeçen, Lezgin, Lapon ve Kürtler incelenmişti. Kürtlere ilişkin kromolitografik (renkli taş baskı) birkaç resim de göze çarpıyor.

Güney Kafkasya'daki Kürtler

Mevcut çalışmada öncelikle Kürtlerin Çarlık Rusya'daki nüfusuna dair bir bilgi var. Buna göre, Erivan, Bakü ve Kutaisi guberniyalarında yaklaşık 11 bin Kürt yaşıyordu. Yine söz konusu belgede Kürtlerin Kafkasya'daki varlığının çok eskilere dayandığı dile getiriliyor. Belgenin yayımlandığı yıl aslında Kars da "oblast" olarak Çarlık Rusya'sına bağlanmıştı. Ancak Kars'ta yaşayan Kürtler, bu nüfusa dâhil edilmedi. Sonraki süreçte 1897 yılında yapılan genel nüfus sayımında Kars oblasti karşımıza çıkıyor. Buna göre oblastta yaklaşık 43 bin Kürt yaşıyordu.

İstanbul'a ve Suriye'ye...

Kürtlerin ekseriyette göçebe bir hayat sürdüğü, daha çok hayvancılıkla meşgul olduğu belirtilen belgede şu ibare geçiyor: "Kürtlerin sahip olduğu servetin kaynağı inek, manda, koyun, at ve deveden oluşan hayvan sürüleridir. Koyun sütü, Kürtlerin temel gıda maddesidir. Kürdistan kuzuları ise daha çok İstanbul halkına ve Suriye kentlerine yiyecek olarak gidiyor. Fabrika üretimi ise pek yok."

Küçük Asya'da 1 milyon Êzidî

Söz konusu vesikada dikkat çeken tasvirlerden biri ise Kürtlerin mensup olduğu dinlerdir. 5 kategoride ele alınan dinsel yapının ilk 3 bileşeni şu şekilde tasnif ediliyor:

"Kürtlerin büyük çoğunluğu İslam'ın Sünni mezhebine mensuptur. Fakat çok dini bütün Müslüman oldukları söylenemez. Dini törenleri Türkler ve Farslara oranla farklılık arz ediyor. Hristiyanlığı kabul etmiş Kürtlerin büyük kısmı ise Nesturi'dir. Bir de Kürt paganlar var. Kendilerini Êzidî olarak adlandırıyorlar. Tanrı'ya, İsa'ya ve Meryem Ana'ya ibadet ediyorlar. Yalnız bu dogmalara, Hristiyanlık ve İslamiyet'e oranla daha farklı anlamlar yüklüyorlar. Mesela şeytana inanıyorlar. Kutsal kitapları yoktur. Ölen kişiyi çok sayıda sopayla gömüyorlar ki kişi öteki dünyada kötü ruhları kovsun. Yaşlı kadınlara çok değer veriyorlar. Küçük Asya'da yaklaşık 1 milyon Êzidî'nin yaşadığı söyleniyor. Erivan guberniyasında ise birkaç yüz Êzidî iskân ediyor."

Paganizm başlığı

Bahsi geçen incelemede diğer iki inanç ögesi tıpkı Êzidilikte olduğu gibi "paganizm" başlığı altında değerlendiriliyor: "Bir diğer pagan mezhebi, Ali'yi kendi Tanrısı olarak kabul ediyor. Bu öğretiye bağlı olanlar Kızılbaş olarak adlandırılıyor. Başlarına taktıkları giysiden dolayı bu şekilde tanımlanıyor. Diğer pagan grup ise ağaçlara, taşlara ve doğadaki farklı nesnelere tapıyor."

Son iki kategorideki değerlendirme, Ali'siz Alevilik, Kızılbaşlık, Raya Heqî (Hakikat Yolu), İslam ve Alevilik gibi kavramlar temelinde yürüyen tartışmalara az da olsa katkı sunabilir.